

Wojciech Grott

**PODPULKOWNIK
JAN KOWALEWSKI
(1892–1965)**

Seria: *Patroni dla gdańskich ulic*

Recenzent:

prof. dr hab. Mirosław Golon

Redaktor prowadzący:

Maciej Badowicz

Redaktor merytoryczny:

dr Marcin Kłodziński

Redakcja i korekta:

Natalia Maliszewska

Projekt okładki i stron tytułowych:

Dot Fabrik Ireneusz Kaczmarek

Na pierwszej stronie okładki: mjr Jan Kowalewski podczas nauki we francuskiej École Supérieure de Guerre, 1926 (ze zbiorów rodziny Kowalewskich-Ferreirów)

Na czwartej stronie okładki: Jan Kowalewski (ze zbiorów rodziny Kowalewskich-Ferreirów)

Copyright © 2019 by Muzeum II Wojny Światowej

ISBN 978-83-65957-18-4

WYDAWCA

Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku

pl. W. Bartoszewskiego 1, 80-862 Gdańsk

tel. +48 58 323-75-20, fax +48 58 323-75-30

e-mail: sekretariat@muzeum1939.pl

www.muzeum1939.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie:

Dot Fabrik Ireneusz Kaczmarek

Druk i oprawa:

.....

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Droga do odrodzonej ojczyzny	6
W walce o niepodległość i polskie granice	11
W Tokio i we Francji	17
Attaché wojskowy w Moskwie i Bukareszcie	20
Po powrocie do kraju	25
Na wychodźstwie	28
Działalność w Portugalii	31
Ucieczka króla Karola II	35
Ostatnie lata działalności	39
Odznaczenia i upamiętnienia	41
Bibliografia	44
Nagroda im. ppłk. Jana Kowalewskiego	49

WSTĘP

Postać Jana Kowalewskiego funkcjonuje w polskiej świadomości historycznej tylko w niewielkim stopniu. To paradoks, zważywszy na jego zasługi w walce o niepodległą ojczyznę. Był bowiem osobą nietuzinkową. W trakcie swojego życia był żołnierzem, wywiadowcą, szyfrantem, dyplomata, politykiem oraz handlowcem, wydawał także gazety oraz pisał artykuły. Wszechstronnie wykształcony, poliglota, posiadający zmysł kombinacyjnego postrzegania świata. Zarówno realista, jak i romantyk. Historia jego życia stanowi gotowy materiał filmowy. Aktywność Kowalewskiego na rzecz ojczyzny zaczęła się podczas I wojny światowej, gdy odradzała się polska państwowość oraz rozpoczynała się walka o jej suwerenność i granice. Później zaś, jako wybijający się oficer Sekcji Szyfrów, wniósł niebagatelny wkład w zwycięstwo nad bolszewicką Rosją. Pozwoliło to zachować niepodległy byt państwa polskiego oraz uchroniło kraj przed przymusową sowietyzacją.

W wolnej ojczyźnie był cenionym oficerem Wojska Polskiego, któremu powierzano ważne misje i stanowiska: w Tokio, Moskwie i Bukareszcie. Szkoląc japońskich wojskowych, zdobył wiele materiałów dotyczących Japonii. Założył siatkę wywiadowczą w Moskwie dostarczającą informacji na temat ZSRS. Starał się podtrzymać dobre relacje łączące Polskę z Rumunią. Pod koniec lat trzydziestych zaangażował się w politykę, dostrzegając możliwość porozumienia z przedstawicielami różnych nurtów i idei. Wybuch II wojny światowej zmusił go do wyjazdu z kraju. Na obczyźnie uczestniczył w niesieniu pomocy polskim uchodźcom w Rumunii, a później w Portugalii. W Lizbonie założył jedno z centrów wywiadu polskiego w Europie. Starał się przekonać sojuszników Adolfa Hitlera do zerwania z III Rzeszą. Jego powrót do kraju w 1945 r. okazał się niemożliwy z uwagi na zawłaszczenie Polski przez Stalina. Pozostał za granicą, dalej angażując się w działalność społeczną oraz patriotyczną.

Postać Jana Kowalewskiego trudno zamknąć w jakichkolwiek schematach. Może to potwierdzić jego barwny życiorys, na który składają się różnorodne, wykonywane z dbałością, misje i zadania. To właśnie podejmowana przez całe życie działalność na rzecz Polski niewątpliwie stanowi solidną podstawę do uhonorowania Jana Kowalewskiego jako patrona jednej z ulic Gdańska. Za uzasadnienie mogą służyć jego ogromne osiągnięcia w walce o kraj, w tym trudne do przecenienia sukcesy na polu kryptologii, które okazały się szczególnie pomocne w czasie wojny polsko-bolszewickiej. Trudno dziś analizować historię tego konfliktu – będącego dla Polski i Europy swego rodzaju „wojną o wszystko”, decydującą o dalszych losach Rzeczypospolitej i cywilizacji europejskiej – bez wkładu Jana Kowalewskiego w łamanie sowieckich szyfrów.